

geval zouden enkele versierende motieven voldoende geweest zijn, zooals bij de islamitische kunst. Men dient zelfs te erkennen, dat uit een oogpunt van verfraaiing, de kapitelen armelijk en onvoldoende lijken, daar ze in het geheel verloren gaan.

Evenmin heeft men deze beeldhouwwerken uit een didactisch oogpunt geschapen, zooals vaak wordt beweerd. In die mystieke tijden werden de geloovigen geacht de door de beelden voorgestelde gebeurtenissen goed te kennen. De kracht der uitwerking van de beelden moeten wij elders zoeken.

Hun reden van bestaan is gelegen in de beschouwing en overdenking. Ze moesten de hersenen beïnvloeden en vasthouden gedurende en na het verblijf in die oorden. Niets is fnuikender voor een verheven aandacht dan de gedachte: het geringste in- of uitwendige voorval doet de aandacht afdwalen. Geluiden, lijnen, vormen en kleuren vereenigen hun werking om de aandacht vast te houden en een sfeer te scheppen, die vruchtbaar is voor de bezielde verheffing van de gevoelens. Wat geldt voor de muziek, dat zij in staat is door eigen middelen, die abstract zijn, invloed uit te oefenen, geldt niet in dezelfde mate voor de beeldhouwkunst en de schilderkunst. De werking van een klank op onze zintuigen is veel ingrijpender dan die van een kleur of een vorm. De klank heeft uitdrukkingen, die geen enkele kleur of vorm uit zich zelf bezit. Stellen we ons voor een oppervlak met een enkele kleur beschilderd. Na een tijdje is men er geheel aan gewend en is alle uitwerking verdwenen, terwijl daarentegen een aldoor aangehouden toon ons in den beginne aangenaam kan aandoen, maar vervolgens gaat hinderen en ten slotte ernstige gevoelens van onlust veroorzaakt. De vormen en de kleuren hebben slechts beteekenis als middelen om een gedachte, voorzoover deze beeldend is, aanschijn en bezieling te geven. Als beeld kan hun uitwerking duurzamer zijn dan de uitwerking van de muziek, omdat de in het beeld belichaamde idee, als idee dieper indruk kan wekken, op materieeler en toegankelijker wijze. Het beeld schept de sfeer, die bepaald en gekarakteriseerd wordt door de plaatsen, waar zijn werking noodig is. Want ieder kunstwerk kan zijn volledige suggestieve macht slechts openbaren op de plaats, waar zijn werking zich doet gelden en zich vereenzelvigd met de menschelijke handeling, die zich moet voltrekken in diezelfde oorden voor dat doel geschapen. Een Madonna uit de 12de eeuw zou bespottelijk worden in een zaal van een koopmansbeurs.

Men zal eindelijk als eenige waarheid moeten erkennen, dat in de hooge kunsttijden het zoeken van de æsthetische schoonheid geen aandeel van beteekenis heeft gehad in de voortbrenging van het werk. De kunstenaars waren vrij van alle æsthetische bedoelingen. Zij hadden slechts één doelwit voor oogen: op de meest treffende wijze